

HISTORIJA - POVIJEST

CILJEVI I ZADACI NASTAVE HISTORIJE

CILJ

Cilj izučavanja historije od I do IV razreda opšte gimnazije jeste da se učenici upoznaju sa historijskim fenomenima u razvoju ljudskog društva u svjetskim, evropskim i bosanskohercegovačkim okvirima i spoznaju tok i razvojni put kojim je ljudsko društvo prošlo kroz različite historijske epohe .

ZADACI

- da učenici steknu pravilnu predstavu o historiji kao nauci i nastavnom predmetu ;
- da sagledavanjem političkog, ekonomskog i kulturnog razvoja učenici steknu predstavu o glavnim fenomenima u razvoju čovječanstva u različitim historijskim epohama i o njihovim glavnim obilježjima ;
- da kod učenika razvije duh tolerancije i demokratsko pravo na različita mišljenja;
- da učenik stekne predstavu o Bosni i Hercegovini kao integralnom djelu evropske i svjetske zajednice ;
- da kod učenika razvije spoznaju o okruženju u kojem živi i pomogne mu u boljem razumijevanju savremenog društva i njegove historijske uvjetovanosti ,
- da učenike osposobi za samostalno korištenje historijskih izvora, zasnovanih na naučno-historijskim činjenicama ;
- da učenika upozna sa "zanatom " historičara i raznovrsnim izvorima saznanja .

PRVI RAZRED

2 časa sedmično - 70 časova godišnje

ZADACI

- da se učenici upoznaju sa nastankom, razvojem i životom čovjeka u pred-historijskom dobu;
- da se učenici upoznaju sa raspadom rodovskog društva i formiranjem najstarijih država na prostoru Bliskog istoka ;
- da se učenici upoznaju sa razvojem grčkih polisa - država i sa njihovim aristokratskim i demokratskim uređenjem;
- da se učenici upoznaju sa nastankom i razvojem Rimske imperije kao najorganizovanije države robovlasničkog društva;
- da se učenici upoznaju sa životom, običajima i kulturom Ilira u antičko doba na prostorima B i H i Balkanskog poluotoka;
- da se učenici upoznaju sa formiranjem novih varvarskih država na prostorima bivšeg Zapadnog rimskog carstva;
- da se učenici upoznaju sa svijetom prije pojave islama ;
- da se učenici upoznaju sa osnovnim karakteristikama feudalnih društveno-ekonomskih odnosa ;

- da se učenici upoznaju sa nastankom i razvojem bosanske državnosti u vrijeme razvijenog feudalizma;
- da se učenici upoznaju sa osvajanjem Osmanlija na balkanskom poluotoku i sa društveno - političkim promjenama sa njihovim osvajanjima;
- da se učenici upoznaju sa geografskim otkrićima i sa njihovim posljedicama;
- da se učenici upoznaju sa tekovinama francuske građanske revolucije i njenim značajem;
- da se učenici upoznaju sa specifičnim položajem B i H od XVI do XVIII stoljeća;
- da se učenici upoznaju sa velikom tehničkim otkrićima, industrijskom revolucijom i njenim društvenim posljedicama;
- da se učenici upoznaju sa tekovinama građanskih revolucija i njihovim historijskim značajem;
- da se učenici upoznaju sa borbom B i H za autonoman položaj u okviru Osmanskog carstva.

I RAZRED

2 časa sedmično - 70 godišnje PROGRAMSKI SADRŽAJ SA ORJENTACIONOM DISTRIBUCIJOM ČASOVA

Pregled programskih sadržaja	sati za obradu	ostali tipovi sata
I. Uvod u historiju	2	1
II . Pred-historija	2	1
III. Narodi Starog istoka	4	2
IV . Stara Grčka	4	2
V . Stari Rim	4	2
VI . Naše zemlje u antičko doba	2	1
VII . Evropa i arapski svijet u rano feudalizmu	5	2
VIII. Balkanski narodi u ranom feudalizmu	3	1
IX . Evropa u vrijeme razvijenog feudalizma	3	1
X . Bosna u vrijeme razvijenog feudalizma	4	2
XI . Osmansko carstvo od XV do XVIII stoljeća	2	1
XII. BiH od XV do XVIII stoljeća	3	2
XIII . Nastanak kap. privrede i promjene u kulturi	2	2
XIV . razvoj kapitalizma	3	2
XV. BiH u borbi za autonomni položaj u Osman. car.	4	2

I RAZRED

1 . UVOD U HISTORIJU

3

Zadatak historije kao nastavnog predmeta, historijski izvori, računanje vremena i periodizacija historije .

Učenik treba da :

- se upozna sa zadatkom historije,
- da se upozna sa historijskim izvorima.
- da zna računanje vremena.

2 . PREDHISTORIJA

3

2.1. Prvobitna zajednica , razvitak društva , privreda .

2.2. Društveni odnosi i raspadanje rodovskog uređenja , pred-historijska nalazišta na tlu BiH .

Učenik treba da :

- se upozna sa nastankom i razvojem ljudskog društva u pred-historiji.

3 . STARI VIJEK, PRVE CIVILIZACIJE

6

3. 1. Područja najstarijih civilizacija , geografske karakteristike centara moćnih država i velikih civilizacija, društveno-političko uređenje pokazati na primjeru Egipta .

3.2. Kultura naroda starog Istoka - pisma, filozofija, građevinarstvo, umjetnost, književna i vjerska shvatanja .Pojam autoriteta i političke moći .

Učenik treba da :

- se upozna sa najstarijim civilizacijama,
- se upozna sa kulturom starih civilizacija.

4 . STARA GRČKA

6

4.1. Grčki polisi i njihovi međusobni odnosi, obilježja proizvodnje , Spartanska država kao primjer aristokratskog uređenja.

4.2. Atenska država kao primjer robovlasničke demokracije, kriza grčkog polisa.

4.3. Makedonsko carstvo, grčka kultura i helenizam .

Učenik treba da :

- se upozna sa nastankom grčkih polisa,
- zna aristokratsko i demokratsko uređenje polisa,
- se upozna sa nastankom Makedonskog carstva,
- se upozna sa grčkom i helenističkom kulturom.

5 . RAZVOJ RIMSKE DRŽAVE

6

5.1. Nastanak Rima, osvajačka politika Rima, društvene i privredne prilike.

5.2. Ustanci robova , građanski ratovi, prerastanje rima u svjetsku robovlasničku državu.

5.3. Kriza robovlasničkih društvenih odnosa, pojava kršćanstva, podjela carstva.

5.4. Najezda Varvara i pad zapadnog Rimskog carstva, rimska kultura.

Učenik treba da :

- se upozna sa Rimskom državom kao najorganizovanijom robovlasničkom državom,
- se upozna sa historijom Rimske države, njenim krizama, podjelom i propašću,
- se upozna sa rimskom kulturom.

6 . NAŠE ZEMLJE U ANTIČKO DOBA

3

6.1. Ilirska plemena , porijeklo i značaj naziva "Bosna" . Doticaj sa Grcima i Italicima. Uspostavljanje rimske vlasti. Romanizacija obrada osnivanje gradova, gradnja cesta eksploatacija rudnog blaga.

6.2. Tekovine antičke civilizacije na tlu BiH i njenih susjeda. Kultura i religija. Seoba naroda propasta antičke civilizacije. Dolazak Slavena i njihov odnos prema starosjediocima .

Učenik treba da :

- zna ko je naseljavao prostor BiH , porjeklo imena Bosna,
- se upozna ko je upravljao područjem B i H i tadašnjom kulturom,
- se upozna sa propašću antičke civilizacije,
- zna seobu naroda i dolazak Slavena na balkanski poluotok.

7 . EVROPA I ARAPSKI SVIJET U RANOM FEUDALIZMU **7**

- 7.1. Formiranje germanskih država na teritoriju zapadnog Rimskog carstva. Franačka država, prirodna privreda i uspostavljanje feudalnih društvenih odnosa.
- 7.2. Vizantija i varvarske seobe, razvoj feudalnih društvenih odnosa, crkveni raskol i njegove posljedice.
- 7.3. Svijet pred pojavu islama : društveni i privredni odnosi, pojava i širenje islama u vrijeme Poslanika Muhameda.
- 7.4. Teritorijalno širenje u vrijeme prvih kalifa, Omejada i Abasida, kulturno - civilizacijski značaj islama.

Učenik treba da :

- se upozna sa ranim feudalizmom i stvaranjem država na teritoriji zapadnog Rimskog carstva,
- se upozna sa historijom Vizantije,
- se upozna sa nastankom islama i njegovim teritorijalnim širenjem.

8. BALKANSKI NARODI U RANOM FEUDALIZMU **4**

- 8.1. Doseljavanje Južnih Slavena na balkanski poluotok i oblast istočnih Alpa, život u staroj postojbini, religija i društveni odnosi, uzroci i pravci seobe. Naseljavanje Balkanskog poluotoka.
- 8.2. Formiranje plemenskih saveza, prvi podaci o srednje-vjekovnoj Bosni.

Učenik treba da :

- se upozna sa naseljavanjem južnih Slavena na Balkan i stvaranju prvih država,
- zna kada se javljaju prvi podaci o srednje-vjekovnoj Bosni i njen nastanak kao države.

9 . EVROPA U VRIJEME RAZVIJENOG FEUDALIZMA **4**

- 9.1. Obilježja proizvodnje i društveni odnosi, opći privredni napredak, nastanak i razvoj gradova, začeci robne privrede.
- 9.2. Društveni pokreti i sukobi : heretički pokreti, sukob gradova i feudalaca, promjene na selu i seljački ustanci.
- 9.3. Križarski ratovi kao vojni, vjerski i kolonizacijski pokreti Evropljana na Bliski istok, uticaji.

Učenik treba da :

- se upoznaju sa karakteristikama razvijenog feudalizma, društvenim pokretima i križarskim ratovima.

10 . BOSNA U VRIJEME RAZVIJENOG FEUDALIZMA **6**

- 10.1. Začeci i nastanak bosanske države, Bosna u vrijeme prvih banova, Bosna u vrijeme Kulina bana.
- 10.2. Crkva bosanska i njeno učenje, dinastija Kotromanića, teritorijalno širenje Bosne
- 10.3. Katolička i pravoslavna crkva, stanovništvo, privredni razvoj Bosne.
- 10.4. Jačanje moći krupnih feudalaca, vanjski uticaj na srednjovjekovnu Bosnu, kulturne prilike.

Učenik treba da :

- zna o nastanku bosanske države, njenim banovima i kraljevima, teritorijalnom širenju,
- zna kulturu srednje-vjekovne Bosne.

11 . OSMANSKO CARSTVO OD XV DO XVIII STOLJEĆA **3**

- 11.1. Spahijsko- timarski sistem, socijalne prilike , privredne prilike, razvoj gradova, migracije stanovništva i etničke promjene , širenje islama.
- 11.2. Ratovi evropskih država protiv Osmanskog carstva: Kandijski i Bečki rat (1683-1699.), rat 1727-17329, Osmanski ratovi (1727-1739. i 1788-1791.).
Mirovni ugovori i posljedice.

Učenik treba da :

- se upozna sa historijom Osmanskog carstva i njegovim teritorijalnim osvajanjima,
- zna osvajanje Balkana od strane Osmanskog carstva i njegovom širenju na zapad.

12. BOSNA I HERCEGOVINA OD XVI DO XVIII STOLJEĆA **5**

- 12.1. Specifičan položaj B i H u Osmanskom carstvu , upravno-teritorijalna podjela, društveni odnosi , privredne prilike, vjerska tolerancija, odžakluk timari, janjičari, kapetani, ajanai.
- 12.2. Uspostavljanje Bosanskog ejaleta, Bosanski ejalet u XVII stoljeću.
- 12.2. Prilike u Bosanskom ejaletu u XVIII stoljeću, kulturno-prosvjetne prilike i nauka u BiH pod osmanskom vlašću.

Učenik treba da :

- zna o osvajanju Bosne od Osmanskog carstva, uspostavljanje Bosanskog ejaleta i prilike u njemu,
- zna o kulturno - prosvjetnim u Bosanskom ejaletu-

13. NASTANAK KAPITALISTIČKE PRIVREDE I PROMJENE U KULTURI **4**

- 13.1. Manufakturna proizvodnja ,trgovina i bankarstvo, prvobitna akumulacija kapitala .
- 13.2. Velika geografska otkrića , kolonijalna osvajanja Evropljana, posljedice geografskih otkrića.
- 13.3. Humanizam i renesansa. Reformacija i katolička reakcija.

Učenik treba da :

- se upozna sa nastankom kapitalizma, velikom geografskim otkrićima i kulturom humanizma i renesanse.

14. RAZVOJ KAPITALIZMA **5**

- 14.1. Pojava i vrste revolucija . Preduslovi za industrijsku revoluciju u Engleskoj, tehnička i naučna dostignuća u XVIII stoljeću, manufakturna i industrijska proizvodnja, promjene u strukturi društva, ekonomski liberalizam.
- 14.2. Francuska građanska revolucija i njene posljedice.
- 14.3. Napoleonova osvajanja i posljedice. Revolucionarna 1848. godina u Evropi i njene posljedice.

Učenik treba da :

- se upozna sa razvojem kapitalizma,
- zna šta je revolucija i njene vrste,
- se upozna sa Francuskom građanskom revolucijom i njenim posljedicama.

15 . BOSNA I HERCEGOVINA U BORBI ZA AUTONOMAN POLOŽAJ U OSMANSKOM CARSTVU

6

- 15.1. Reformr u Osmanskom carstvu, pokušaj Porte da ukine vlast domaćeg plemstva u Bosanskom ejaletu, ukidanje janjičara.
- 15.2. Pokret Husein-kapetana Gradašćevića za autonomiju Bosne.
- 15.3. Hercegovina u vrijeme uprave Ali - paše . Ukidanje ajana i kapetana. Hatišerif od Gilhane i pokušaj njegovog provođenja.
- 15.4. Bune Bošnjaka protiv uvođenja tanzimata. Intervencija Omer-paše Latasa u Bosni. Kraj bosanske političke moći.

Učenik treba da:

- se upozna sa reformama u Osmanskom carstvu,
- zna o pokretu za autonomiju Bosne i njegovim ciljevima,
- se upozna sa životom u Bosanskom ejaletu tokom XIX stoljeća.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

Nastavu historije - povijesti može izvoditi nastavnik koji je završio:

- 1 . Filozofski fakultet - odsjek za historiju- povijest i stekli stručni naziv **PROFESOR HI STORIJE.**

NAPOMENA

Prilikom izvođenja nastave historije, uspostaviti korelaciju sa predmetima :
Bosanski i hrvatski jezik i književnost,
Likovna
Muzička kultura,
Geografija i
Historija religija.

PREDVIĐENI NASTAVNI SADRŽAJ REALIZIRATI :

- novo gradivo	42 časa
-utvrđivanje	10 časova
- ponavljanje	10 časova
- sistematizacija	4 časa
-posjeta kulturno-historijskim spomenicima	4 časa

UKIPNO

70 ČASOVA

II RAZRED

2 časa sedmično - 70 godišnje

ZADACI

- da se učenici upoznaju sa nastankom i razvojem imperijalizma i međunarodnim odnosima u drugoj polovini XIX stoljeća;
- da se učenici upoznaju sa razvojem, nauke, tehnike i kulture na razmeđu dva stoljeća;
- da se učenici upoznaju sa društvenim, političkim i kulturnim razvojem BiH u vrijeme Austrougarske uprave;
- da se učenici upoznaju sa uzrocima, rezultatima i posljedicama Prvog svjetskog rata ;
- da se učenici upoznaju sa prilikama u BiH za vrijeme Prvog svjetskog rata i sa njenom ulogom u jugoslavenskom pitanju;
- da se učenici upoznaju sa društvenim, političkim i privrednim prilikama u svijetu između dva svjetska rata;
- da se učenici upoznaju sa društvenim, ekonomskim, političkim i kulturnim prilikama u BiH između dva svjetska rata;
- Da se učenici upoznaju sa Drugim svjetskim ratom kao velikim obračunom demokratskih i fašističkih snaga;
- da se upoznaju sa teškim patnjama i stradanjem stanovništva BiH u Drugom svjetskom ratu;
- da se učenici upoznaju sa najznačajnijim događajima , procesima i pojavama poslije drugog svjetskog rata;
- da se učenici upoznaju sa karakteristikama razvoja BiH poslije Drugog svjetskog rata.

PROGRAMSKI SADRŽAJI SA ORJENTACIONOM DISTRIBUCIJOM ČASOVA

Pregled programskih sadržaja	sati za obradu	ostali tipovi sata
1. Južnoslavenske zemlje u prvoj polovini XIX stoljeća	2	1
2. Evropa od sredine XIX stoljeća do 1878.godine	3	1
3. BiH od polovine XIX stoljeća do 1878.godine	4	2
4. Međunarodni odnosi od 1878.do 1914 .	2	1
5 . BiH u vrijeme Austrougarske uprave 1878-1914.	4	2
6 . Južnoslavenske zemlje od 1878.do 1914.	2	1
7 . Prvi svjetski rat	3	1
8 . BiH u Prvom svjetskom ratu	2	1
9 . B i H i južnoslavensko pitanje	2	1
10. Svijet između dva svjetska	4	2
11. Bosna i Hercegovina i Jugoslavija između dva svjetska rata	4	2
12. Drugi svjetski rat	4	2
13. Bosna i Hercegovina u Drugom svjetskom ratu	4	2
14. Svijet poslije Drugog svjetskog rata	2	2
15. BiH poslije Drugog svjetskog rata	4	2

II RAZRED

1. JUŽNOSLAVENSKE ZEMLJE U PRVOJ POLOVINI XIX STOLJEĆA

3 časa

- 1.1. Položaj hrvatskih zemalja u sastavu Habsburške monarhije. Ilirski pokret, uzroci, tok i rezultati.
- 1.2. Južno-slovenske zemlje pod osmanskom vlašću. Izgradnja srpske i crnogorske autonomije.

Učenik treba da:

- se upozna sa historijom južno slovenskih zemalja u prvoj polovini XIX stoljeća,
- zna glavne činjenice o Ilirskom pokretu.
-

2. EVROPA OD SREDINE XIX STOLJEĆA DO 1878. GODINE

4 časa

- 2.1. Ujedinjenje Njemačke i Italije
- 2.2. Habsburško carstvo u drugoj polovini XIX stoljeća. Unutrašnje preustrojstvo, pokušaj okretanja prema Balkanu.
- 2.3. Rusija, pokušaji unutrašnjih reformi. Ruska balkanska politika.

Učenik treba da:

- se upozna sa imperijalizmom i historijom Evrope u drugoj polovini XIX stoljeća,
- zna politiku Habsburškog carstva i Rusije prema Balkanu i B i H.

Napomena:

Korelacija: geografija

3. BOSNA I HERCEGOVINA OD SREDINE XIX STOLJEĆA DO 1878. GODINE

6 časova

Položaj Bosne prema centralnoj vlasti. Stanovništvo, provođenje reformi. Saferska naredba, Vilajetski ustav. Privredni napredak, izgradnja, komunikacija; prva akcionarska društva, zanatstvo, trgovina, poljoprivreda. Bošnjaštvo. Političko djelovanje iz Srbije i Hrvatske. Seljačke bune i ustanci. Kultura i prosvjeta.

Učenik treba da:

- zna historiju B i H od polovine XIX stoljeća do 1878. godine,
- zna o političkom djelovanju iz Srbije i Hrvatske prema B i H,
- zna o kulturi i prosvjeti u B i H u drugoj polovini XIX stoljeća.

Napomena:

Korelacija: bosanski jezik, likovna i muzička kultura.

4. MEĐUNARODNI ODNOSI OD 1878. DO 1914. GODINE

3 časa

Kolonijalno pitanje i odnosi među velikim silama. Stvaranje Trojnog saveza Antante. Suprotnosti među blokovima. Međunarodne krize i preduslovi za rat.

Učenik treba da:

- se upozna sa međunarodnim odnosima od 1878. do 1914. godine,
- zna o stvaranju blokova velikih sila i krize pred I svjetski rat.

Napomena:

Razvoj nauke i tehnike i "Kultura na prelazu dva stoljeća uraditi u korelaciji sa predmetima: bosanski jezik, matematika, fizika, hemija, biologija.

5. BOSNA I HERCEGOVINA OD 1878. DO 1914. GODINE

5 časova

Bosna i Hercegovina na Berlinskom kongresu, međunarodni mandat za okupaciju Bosne i Hercegovine, borba protiv austro-ugarskih trupa, okupacija Bosne i Hercegovine. Uspostavljanje austrougarske vlasti. Državno pravni položaj. Ustanak 1882. godine. Pokret muslimana i Srba za vjersku i prosvjetnu autonomiju. Bošnjaštvo. Uticaj vanjskih činilaca na vjerske i nacionalne odnose u Bosni i Hercegovini. Političke stranke, Aneksija. Bosanski sabor. Privredni razvoj. Razvoj kulture i prosvjete.

Učenik treba da :

- zna o Berlinskom kongresu,
- o okupaciji B i H i uspostavljanju austrougarske vlasti,
- se upoznaju i znaju sa društvenim, političkim i kulturnim prilikama u B i H u vrijeme austro-ugarske uprave.

Napomena:

Korelacija: bosanski jezik, geografija, likovna i muzička kultura, posjete: Zemaljski muzej, Muzej Jevreja, Galerija "Mak", Muzej grada, Historijski muzej, Historijski arhiv Tuzla, Muzej sjeveroistočne Bosne Tuzla, Muzej Solarstva Tuzla i drugo.

6. JUŽNOSLOVENSKE ZEMLJE OD 1878. DO 1914. GODINE

3 časa

Hrvatske i slovenačke zemlje u borbi za političko i ekonomsko ujedinjenje. Srbija i Crna Gora u vrijeme nezavisnosti. Balkanski ratovi i posljedice.

Učenik treba da :

- se upozna sa historijom Južnoslavenskih zemalja od 1878. do 1914.godine.

7. PRVI SVJETSKI RAT

4 časa

Uzroci izbijanja rata. Ratne operacije i stanje na glavnim frontovima. Pomorski rat. Revolucija u Rusiji i istupanje Rusije iz rata. Ulazak SAD u rat. Promjena ravnoteže snaga i završnica rata. Poraz Centralnih sila. Rezultati rata i njegove posljedice.

Učenik treba da :

- se upozna sa uzrocima, rezultatima i posljedicama prvog svjetskog rata

Napomena:

Korelacija: geografija.

8. BOSNA I HERCEGOVINA U PRVOM SVJETSKOM RATU

3 časa

Sarajevski atentat i početak rata, mobilizacija stanovništva u austrougarsku vojsku; Bosna i Hercegovina kao neposredno ratno poprište 1914.-1915. godine; ljudski gubici Bosne i Hercegovine u Prvom svjetskom ratu.

Učenik treba da:

- zna o prilikama u B i H u vrijeme Prvog svjetskog rata.

Napomena:

Korelacija:

Geografija,

Bosanski i hrvatski jezik i književnost,

Likovna i

Muzička kultura

9. BOSNA I HERCEGOVINA I JUGOSLOVENSKO PITANJE

4 časa

Kombinacija oko državno – pravnog položaja položaja Bosne i Hercegovine 1914. – 1917. godine; "Jugoslovensko pitanje", Niška deklaracija; Jugoslavenski odbor; Majska deklaracija; Jugoslavenski odbor; Majska deklaracija; Krfska konferencija o jugoslovenskom ujedinjenju; Akcije bosansko-hercegovačkih političara u Bosni i Hercegovini. Stvaranje narodnih vijeća u južno-slovenskim zemljama Austro-Ugarske; Proglašenje Države Slovenaca, Hrvata i Srba; Ulazak Bosne i Hercegovine u jugoslovensku državu i proglašenje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

Učenik treba da:

- se upozna sa historijskim tokovima o stvaranju jugoslovenske države,
- da zna o ulasku B i H u zajedničku državu Južnih Slavena i proglašenju Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

10. SVIJET IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

6 časova

Mirovni ugovori, nastanak novih država, Društvo naroda, "Versajski sistem". Politika kolonijalnih sila. Antikolonijalni i oslobodilački rat.

Turska: Nacionalni pokret; Ukinuće carstva i proglašenje Republike; Revolucija u Kini, Antikolonijalna borba na indijskom potkontinentu evropske kolonije u Africi. Vrijeme privredne obnove.

SAD u svjetskoj politici i privredi.

"Velika kriza"(1929.-1933. godine) i koncepti njenog prevazilaženja. Kriza građanske demokratije: nastanak predaha u Evropi.

Fašisti u Italiji, nacisti u Njemačkoj. Japanski militarizam.

Građanske diktature u evropskim državama. Ekspanzija totalitarnih režima i njihove pripreme za rat.

Učenik treba da:

- se upozna sa društvenim , ekonomskim, političkim i kulturnim prilikama u svijetu između dva svjetska rata.

11. BOSNA I HERCEGOVINA I JUGOSLAVIJA IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

7 časova

Stanje u Bosni i Hercegovini neposredno po stvaranju Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca; Agrarno pitanje i njegove posljedice; Političke stranke i njihova djelatnost; BiH u izborima za Ustavotvornu skupštinu Kraljevine SHS; Ustavotvorna skupština i pitanje BiH kao nacionalno-političko pitanje; Položaj BiH prema Vidovdanskom ustavu 1921. godine; Razbijanje historijske političko-teritorijalne cjeline BiH za vrijeme šesto-januarske diktature 1929. godine; Državni centralizam i nacionalni unitarizam (integralno jugoslovenstvo); Položaj vjerskih zajednica; Ozakonjenje agrarne reforme; Oktroirani ustav Kraljevine Jugoslavije; Petomajski izbori 1935. i formiranje vlade Stojadinović – Spaho – Korošec; Pisma "napredne studentske omladine" iz BiH o autonomiji BiH; Dalje razbijanje BiH sporazumom Cvjetković-Maček i uspostavljanjem Banovine Hrvatske 1939.; Pokret za autonomiju BiH; Opće kulturne prilike u BiH.

Učenik treba da :

- zna društvene, ekonomske, političke i kulturne prilike u B i H između dva svjetska rata.

12. DRUGI SVJETSKI RAT

6 časova

- "Munjeviti rat"- početni uspjesi osovinskih sila
- Ratni ciljevi Osovine. Karakteristike okupacionih sistema.
- Formiranje savezničke koalicije. Savezničke konferencije.
- Napad na SSSR i otvaranje "Istočnog fronta".
- Ulazak SAD u rat: tok ratnih operacija na Pacifiku.
- Prekretnice rata.
- Kapitulacija Italije.
- Završne ratne operacije: poraz Njemačke i Japana.
- Svijet na kraju "totalnog rata".

Učenik treba da :

- se upozna sa uzrokom, tokom i posljedicama Drugog svjetskog rata,
- zna da je došlo do obračuna između fašističkih i demokratskih snaga u Drugom svjetskom ratu

13. BOSNA I HERCEGOVINA U DRUGOM SVJETSKOM RATU

5 časova

Aprilski rat, kapitulacija i podjela Kraljevine Jugoslavije; Podjela na interesne sfere; Uključivanje BiH u okvire NDH, Antifašistički otpori; razvitak NOP-a kao dijela velike antifašističke borbe; Osnivanje NOO, BiH kao centar NOB-a i Prvo zasjedanje AVNOJ-a; Prvo zasjedanje ZAVNONiH-a; Obnova bosanske državnosti; Drugo zasjedanje AVNOJ-a; Pojam federalne i konfederalne države; Izgradnja federalne i jugoslovenske države i mjesto BiH u njoj; Drugo zasjedanje ZAVNOBiH-a; Poraz kvislinških formacija; Treće zasjedanja ZAVNOBiH-a, Proglašenje Skupštine i formiranje prve vlade BiH.

Učenik treba da:

- zna o teškim patnjama i stradanjima stanovništva B i H u Drugom svjetskom ratu,
- zna historiju stvaranja nove Jugoslavije,
- zna historiju obnavljanja bosansko-hercegovačke državnosti i ulazak u novu Jugoslaviju.

14. SVIJET POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA

5 časova

- Suđenje ratnim zločincima u Njemačkoj, Japanu i Jugoslaviji.
- Promjene odnosa snaga poslije završetka rata.
- UN u svjetskoj politici.
- "Hladni rat" i vojnopolitički blokovi.
- Detant
- Promjene
- Ekonomski i tehnološki razvoj zapadnog svijeta.
- Kraj kolonijalne ere: nastanak novih država u Aziji i Africi.
- Pokret nesvrstanih.
- Pojava socijalističkih država; odnosi sa Zapadom.
- Raspad socijalizma u Evropi i njegova kriza na drugim kontinentima;
- Velika previranja i ratovi na području Bliskog i Srednjeg istoka.
- Ideja evropske integracije.
- Napredak nauke i tehnike u savremenom svijetu.

Učenik treba da :

- se upozna sa najznačajnijim događajima , procesima i pojavama u svijetu nakon Drugog svjetskog rata do danas.

15. BOSNA I HERCEGOVINA POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA

6 časova

Ljudski gubici i ratna razaranja u BiH; BiH u prvom ustavu NRBiH; Period obnove zemlje; Agrarna reforma i kolonizacija; Nacionalizacija privrede; Otpori nacionalizaciji; Informbiro i sukob Staljin-Tito; Kolektivizacija na selu i otpor seljaštva; Uvođenje samoupravljanja; BiH u ustavnim reformama Jugoslavije do 1974.; Razvoj obrazovanja, nauke, kulture; dogovorna ekonomija i njene posljedice na BiH; Politička i ekonomska kriza SFRJ i njen raspad; Referendum o samostalnosti BiH, međunarodno priznanje i prijem R BiH u OUN; Agresija na BiH.

Učenik treba da :

- zna najznačajnije događaje i karakteristike razvoja B i H poslije Drugog svjetskog rata,
- zna o političkoj i ekonomskoj krizi u Jugoslaviji i njenom raspadu,
- zna o osamostaljenju B i H, prijemu u OUN i agresiji na B i H.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

Nastavu historije odnosno povijesti može izvoditi nastavnik koji je završio:

1. Filozofski fakultet – odsjek za historiju – povijest.

NAPOMENA

Programski sadržaji predviđeni da se rade u pregledu i korelaciji, detaljnija obrada u izbornoj nastavi.

PREDVIĐENE PROGRAMSKE SADRŽAJE REALIZIRATI:

42 časa	Novo gradivo	4 časa – sistematizacija
10 časova	Utvrdivanje	4 časa– posjeta kultur. ist.spomenicima
10 časova	Ponavljjanje	

PROGRAMSKI SADRŽAJI REDOVNE NASTAVE ZA III I IV RAZRED

III razred	1 čas sedmično – 35 godišnje
IV razred	1 čas sedmično – 30 godišnje

PROGRAMSKI SADRŽAJ

1. Najstarija ljudska naselja na tlu BiH
2. Ilirska plemena u Bosni i Hercegovini
3. Rimski putevi na području Bosne i Hercegovine
4. Razvitak pisma kroz historiju
5. Politeističke-monoteističke religije
6. Kulin-ban utemeljitelj bosanske državne samostalnosti
7. Bosanska hereza između zapadne i istočne crkve
8. Teritorijalni razvitak Bosne u doba Stjepana II Kotromanića i Tvrtka I
9. Razvoj gradova u Bosni u srednjem vijeku
10. Uspostava i organizacija Osmanske vlasti u Bosni
11. Isa-beg Ishaković
12. Gazi Husref-beg
13. Geografska otkrića
14. Humanizam i renesansa
15. Oblici državnog uređenja u srednjem vijeku
16. Pokret za autonomiju Bosne
17. Husein Kapetan Gradašćević - Život i djelo
18. Istočno pitanje i Bosna
19. Svijet razvijenog kapitalizma (druga polovina XIX stoljeća)
20. Razdoblje od Drugog svjetskog rata do 1992. godine
21. Lokalni ratovi i političke krize
22. Tema po vlastitom izboru učenika

**Prijedlog tema za izbornu nastavu iz predmeta historija/povijest
za III razred gimnazije općeg smjera**

3 časa sedmično – 105 časova godišnje

1. Antička civilizacija	6+3
2. Bosna i Hercegovina u antičko doba	4+2
3. Evropa u razvijenom feudalizmu od XVI-XX stoljeća	6+4
4. Srednjovjekovna Bosna	10+5
5. Buržoaskie revolucije u svijetu	8+4
6. Bosna i Hercegovina od 1988.-1914.	4+2
7. Privreda i saobraćaj u Bosni i Hercegovini u vrijeme austrougarske uprave	3+1
8. Kulturno-prosvjetne prilike u Bosni i Hercegovini u vrijeme austrougarske uprave	3+2
9. Slobodni izbor učenika	25

Predviđene nastavne sadržaje realizirati:

- novo gradivo	48
- utvrđivanje	12
- ponavljanje	12
- sistematizacija	4
- posjeta kulturno historijskim spomenicima	4
- slobodni izbor učenika	25

Ukupno: 105

**Prijedlog tema za izbornu nastavu iz predmeta Historija / Povijest
za IV razred gimnazije općeg smjera**

3 časa sedmično – 90 godišnje

1. BiH pod austrougarskom upravom	6+3
2. Istočno pitanje krize pred Prvi svjetski rat	3+2
3. Prvi svjetski rat	2+1
4. BiH u Prvom svjetskom ratu	3+2
5. Svijet između dva svjetska rata	4+2
6. BiH između dva svjetska rata	4+2
7. Drugi svjetski rat	4+2
8. BiH u Drugom svjetskom ratu	3+2
9. Svijet poslije Drugog svjetskog rata	5+3
10. BiH poslije Drugog svjetskog rata	6+4

Predviđene nastavne sadržaje realizirati:

- novog gradiva	42
- utvrđivanje	10
- ponavljanje	10
- sistematizacija	4
- posjeta kulturno historijskim spomenicima	4
- slobodni izbor učenika	20
	<hr/>
Ukupno:	90

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

Nastavu historije odnosno povijesti može izvoditi nastavnik koji je završio:

1. Filozofski fakultet – Odsjek za historiju – povijest.

Historiju mogu predavati i profesori koji su završili i neki drugi nastavnički fakultet gdje je historija glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj grupi.

UPUTSTVO ZA IZVOĐENJE IZBORNE NASTAVE

PLANIRANJE GRADIVA IZBORNE NASTAVE HISTORIJE

Planiranje gradiva, za izvođenje izborne nastave historije, je znatno drugačije od planiranja u zajedničkoj nastavi, jer u izornoj nastavi nema precizno određenih nastavnih jedinica.

Da bi se pristupilo planiranju izborne nastave, nastavnik mora najprije prikupiti podatke o historijskoj literaturi, koja mu je na raspolaganju za pojedine teme izborne nastave, tj. napraviti kartoteku u kojoj će biti popisane sve knjige koje posjeduje školska biblioteka, općinska biblioteka i, eventualno, sami učenici i njihovi roditelji.

Kad nastavnik napravi popis literature s kojom može u toku izborne nastave da se služi, onda će učenike upoznati sa temama za izbor i literaturom i saznaće interesovanje učenika za pojedine teme i pitanja.

Učenici će sami kazati koje ih teme interesuju i koje bi sami željeli da rade, a nastavnik treba da razmotri, da li za takve teme ima odgovarajuće literature i, u skladu s tim, da teme i formuliše.

Kad sazna interesovanje učenika, prouči teme i razmotri literaturu, tek onda može prići pravljenju plana rada. Učenicima, koji se sami ne opredijele za proučavanje određene teme, pomoći će sam nastavnik uzimajući u obzir njihove mogućnosti. Ako se pokaže interes za neku temu, koja izborom nije izričito predviđena, a za njenu obradu postoji potrebna literatura, ne bi je, zbog toga, trebalo odbijati.

Konačno, plan obrade pojedinih tema treba da dobije hronološki ili tematski redoslijed i vezu.

Uz to, nastavnik će predvidjeti i kojim oblikom i nastavnom metodom i sa kojim nastavnim sredstvima bi pojedine teme bilo najkorisnije obraditi; predvidjet će koju temu će on lično, u vidu predavanja, diskusije ili razgovora obraditi, a koje će obraditi učenici. U načelu, za svaku temu treba planirati nastavnikovo uvodno predavanje, čiji obim i mjera moraju biti usaglašeni sa karakterom nastave.

Sa sačinjenim planom rada treba da bude upoznat svaki učenik izborne nastave historije, kako bi unaprijed znao šta će se i kojim redoslijedom, u toku školske godine, raditi. Stoga i jeste poželjno da nastavnik i učenici zajednički prave godišnji plan rada izborne nastave.

PRIPREMANJE NASTAVNIKA ZA IZBORNU NASTAVU OBLICI I METODE RADA

Izvođenje izborne nastave traži veliko angažovanje nastavnika i ljubav prema historijskoj nauci. Iako nastavnik, u izvođenju izborne nastave, nailazi na niz teškoća, on ne smije dozvoliti da se nastava, sama od sebe odvija. Na časovima izborne nastave, učenici samo svoje referate čitaju, a nastavnik, ne udubljujući se, da uzgredno o njima daje uopćena mišljenja, i da tako teme, jednu za drugom, površno obrađene prelazi.

Nastavnik je dužan da čita literaturu za svaku temu koju je učenicima preporučio, da proučava tekstove i priprema pitanja i probleme za raspravljanje, bilo da temu obrađuje učenik, ili on lično. Jer, svojim uvodnim riječima, učešćem u diskusiji koju učenici vode, ili rezimeom na kraju obrade jedne teme, on mora da daje smjer raspravljanju i uočavanju bitnoga, da podstiče borbu mišljenja i argumentovano izvođenje zaključaka. On treba stalno da prati stručnu literaturu i časopise, naročito podatke o novim knjigama iz oblasti historije i da njima, u više istih primjeraka, popunjava školsku biblioteku.

Nastavne metode i oblici rada u izornoj nastavi moraju biti u skladu sa zadacima ove nastave i prirodom historijskih sadržaja. Nastavnik treba da bira one oblike rada koji omogućavaju najširu samostalnost učenika u radu, razvijanje historijskog mišljenja učenika i, uopće, rasuđivanje i kritičko mišljenje. Stoga će, pored kolektivnog i grupnog, koristiti, koliko je više moguće, i individualni oblik rada.

Nastavne metode je teško jednu od druge odvojiti. One se međusobno isprepliću i dopunjuju, čak i na istom času. Mi ćemo neke od njih, koje najčešće primjenjuju u izornoj nastavi, posebno istaći i obrazložiti.

UČENIČKI USMENI I PISMENI REFERATI

U izornoj nastavi se najviše tema obradi putem učeničkih referata, bilo usmenih ili pisanih. Od početka izvođenja izborne nastave, treba učenike uputiti u to kako se čita literatura, kako se iz nje prave izvodi i ekscepti, kako se u prikupljanju materijala za obradu određene teme treba služiti enciklopedijama, bibliografijama, rječnicima i ostalom priručnom literaturom. Pri tome je veoma važno da se učenici upute u načine kritičkog odnosa prema literaturi. Preporučljivo je da nastavnik, na prvim časovima izborne nastave, s učenicima prouči ona mjesta iz knjige Medhata Šamića: "Kako nastaje naučno djelo", koja o tome govore i da im to praktično na primjerima objasni.

Referat, usmeni ili pisani, ili kraće saopćenje, naročito prvo, za učenike je važan događaj u školskom životu i zato im treba pomoći u njihovom pripremanju. Dobra strana učeničkog usmenog referata je i u tome što učenika privikava da istupa na skupu i

da usavršava svoju kulturu govora, dok pisani referat podiže pismenost učenika i preciznost u izražavanju misli.

Kada učenicima daje teme za referat, nastavnik će voditi računa o tome kako je tema formulirana. Razumljivo je da prvi referati učenika treba da budu kraći i lakši, ali je isto tako važno da tema ne bude preširoka i nedovoljno jasno određena. Takve teme učenike obično odvlače u duga pričanja i nabranjanja podataka, tako da ispuste iz vida ono što je za jednu historijsku temu od značaja. Stoga je bolje da teme budu uže, konkretnije i problemski postavljene, jer će tako one same učenike usmjeravati na određen i jasan zadatak.

Pošto učenika uputi na literaturu za pisanje referata, i kada učenik tu literaturu pročita i napravi iz nje pribilježbe za referat, nastavnik će mu pomoći da sastavi plan referata.

Učenik će ga obavijestiti kako namjerava da napravi plan referata, koje je činjenice izabrao i kako misli rasporediti građu. Nastavnik će mu pomoći da izabere sadržaje koji odgovaraju temi, vidjet će da li je za tvrdnje i zaključke naveo dovoljno uvjerljivih dokaza i slično.

Da bi se nastavnik mogao pripremiti za diskusiju o referatu, učenici su dužni da nastavnika, prije podnošenja ili čitanja referata, upoznaju sa konceptom usmenog ili tekstom pisanog referata. Čitajući napisani referat, nastavnik će vidjeti dobra i slaba mjesta u njemu, neka mjesta će provjeriti i u literaturi, pripremit će pitanja koja bi po njegovom mišljenju bilo korisno u diskusiji razmotriti itd. A da bi diskusija o učeničkom referatu bila potpunija i obrada teme korisna za sve učenike, neophodno je da i ostali učenici izborne nastave pročitaju i prouče bar osnovnu literaturu kojom se i referat služio, da i oni naprave poneku bilješku iz literature o pitanju koje ih u vezi sa temom posebno interesuje. Na taj način će i značaj učeničkog referata, kao nastavne metode, znatno porasti. Učenike, također, treba upućivati da u diskusiji raspravljaju o suštini teme, o konkretnoj sadržinskoj strani referata, a ne o njegovoj formalnoj ili literarnoj strani.

RAD NA HISTORIJSKOM DOKUMENTU

Za razliku od učeničkog referata, u izornoj nastavi historije se mnogo manje koristi metoda rada na historijskom dokumentu.

Obrađujući historijski dokument, učenici će se, donekle, upoznati i s tim kako historičar-istraživač rekonstruiše i izučava prošlost, a za nas, u nastavi je, historijski dokument važan i zbog toga što on predstavlja konkretan dokaz jednog događaja ili epohe. Taj historijski izvor pomaže učeniku da neposrednije osjeti određeno vrijeme iz prošlosti.

U izornoj nastavi mogu se koristiti razni historijski dokumenti ili tekstovi: zvanični dokumenti, hronike, memoari i književni tekstovi, koji se nalaze u raznim historijskim čitankama i hrestomatijama.

Kad nastavnik odluči da sa učenicima obradi jedan historijski dokument, on će se brižljivo pripremiti kako za analizu dokumenta tako i za organizaciju časa. Razmisliće o pitanjima i problemima koje će na osnovu teksta dokumenta pred učenike postaviti da bi se o njima raspravljalo. Problem će postavljati tako da se potpuni odgovori, na njih, mogu dati tek poslije analize dokumenta, dopunskih pitanja i objašnjenja.

Na početku časa, nastavnik će učenicima kratko objasniti vrijeme i prilike u kojima je dokument nastao, a zatim će, zajedno sa učenicima, čitati određeni dokument ili njegove dijelove, davati objašnjenja, na tabli bilježiti važnija mjesta i pitanja za raspravljanje i poslije toga preći na njihovu analizu. Nastavnik će analizu voditi tako da svojim intervencijama i eventualnim ponovnim čitanjem teksta podstakne učenike da sami

dođu do potrebnih zapažanja ili elemenata za odgovore. Na kraju analize, na osnovu učeničkih zapažanja, pribilješki na tabli i odgovora, saznanja će se zajednički rezimirati.

Na primjeru Francuske buržoaske revolucije, metodom analize historijskog dokumenta, preporučljivo je obraditi Deklaraciju prava čovjeka i građanina. Kako sam tekst Deklaracije nije obiman, iako se može umnožiti tako da ga dobije svaki učenik izborne nastave. Kada, uz to, pročitaju i mjesta iz literature koja govore o Deklaraciji, onda će učenici, uz pomoć nastavnika, moći da analiziraju Deklaraciju i da raspravljaju o prirodnom pravu, o slobodi i jednakosti, privatnom vlasništvu itd. Učenici će uočiti da

razni historičari drugačije tumače pojedine odredbe Deklaracije, a to će biti korisno za njihovo raspravljanje, razvijanje kritičkog mišljenja i produbljivanje njihovih znanja. Tako će učenici, sa više ličnog unošenja, jasnije shvatiti jedno vrijeme i historijski značaj dokumenta, a posebno će se kod njih razvijati i navika proučavanja dokumenta.

Ova nastavna metoda ima, nad ostalim metodama, tu prednost što više podstiče učeničku radoznalost, uvodi učenike u samostalno snalaženje u dokumentima i što manje-više jednako, zapošljava sve učenika, pogotovo ako ih je manji broj. Ali, nastavnik za analizu treba da bira samo takve dokumente koji su po svome jeziku, terminologiji i obimu učenicima pristupačni. One dokumente, koji prije analize zahtijevaju mnoštvo komplikovanih objašnjenja, ne bi trebalo uzimati.

DISKUSIJA

U izornoj nastavi historije, diskusija je veoma prikladna kao nastavna metoda. Diskusijom obično rukovodi nastavnik, a može i učenik koji je dobro proučio materiju u kojoj se raspravlja. Onaj ko vodi diskusiju mora biti pripremljen za to, mora predvidjeti glavna pitanja o kojima će se, u okviru teme, raspravljati: problem, različita mišljenja o njima i objašnjenja. Ova metoda je vrlo slična diskusiji o podnesenom referatu ili raspravljanju o historijskom dokumentu. Razlika je samo u tome što učenici, poslije proučavanja iste literature, na času iznose svoja mišljenja o onome što su pročitali i sami mogu da nameću pitanja o kojima će se raspravljati, naravno, držeći se teme.

RAD U GRUPAMA

U izornoj nastavi se obrada teme može vršiti i u grupama učenika. Jedna tema se može razdvojiti na više problema ili logičkih cjelina, koje se, određeno vrijeme, zasebno proučavaju u posebnim grupama učenika. Kada sve grupe prikupe građu, srede je i obrade određena pitanja, onda na zajedničkom sastanku jedan učenik iz svake grupe podnosi referat. Dobra strana rada u grupama je u tome što se kod učenika razvija smisao za kolektivni rad, a slaba mu je strana što se učenici, podijeljeni u grupe, interesuju uglavnom samo za problem koji njihova grupa obrađuje.

NASTAVNIKOVO IZLAGANJE

Živa riječ nastavnika je nezamjenljiva i takva će, manje-više, ostati i pored napretka tehnike. Nastavnik će se i u izornoj nastavi služiti ovom nastavnom metodom, ali neće dopuštati da to bude jedina metoda. Svojim izlaganjima će samo pomoći učenicima da se snađu u literaturi, pomoći će im da uđu u probleme i značajnije pojave, ili i da bolje shvate i razumiju ono što su u literaturi pročitali.

Pred nastavnicima, koji će voditi izbornu nastavu historije, stoje velike mogućnosti izbora metoda u obradi historijskog gradiva. Ovdje su spomenute samo neke. Time nisu iscrpljene sve koje se u ovoj nastavi mogu koristiti, kao: rad s filmom, rad u biblioteci, arhivu, muzeju itd. Nastavnik ima punu slobodu u izboru i kombinovanju nastavnih metoda i oblika rada, polazeći od ciljeva nastave historije i konkretnih nastavnih sadržaja koje treba obraditi i ostvariti odgovarajuće obrazovne, funkcionalne i odgojne zadatke nastave.

OCJENJIVANJE UČENIKA U IZBORNOJ NASTAVI

Od početka izvođenja izborne nastave, nastavnik treba da o svakom učeniku vodi odgovarajuće bilješke. Najbolje je da se ta zapažanja o radu učenika vode u posebnoj svesci, u kojoj će za svakog učenika biti određene po dvije-tri stranice. U svesku treba, u kontinuitetu, bilježiti sve podatke koji mogu korisno poslužiti za donošenje ocjene: koliko se učenik interesuje za rad u izbornoj nastavi, koje je teme i kada uzeo za samostalni rad, koju je literaturu uzimao na čitanje i kako se u njoj snalazio, koliko pokazuje samostalnosti u radu, je li se spremio za diskusiju o određenim temama, kako je stručno vodio diskusije i da li umije braniti svoje stavove, kako razumijeva historijsko gradivo, je li u stanju da uočava i samostalno ulazi u ono što je u jednoj temi ili pitanju osnovno, koliko su mu odgovori zreli i sl.

Evidentirajući karakteristične podatke o aktivnostima učenika u izbornoj nastavi, nastavniku neće biti teško da na polugodištu i kraju školske godine, taj rad i zapažanja, pretvori u brojčanu ocjenu. Nastavnik će, povremeno, upoznavati učenike sa svojim zapažanjima o njihovom radu i podsticati njihove želje za samostalnim radom i daljnjim napredovanjem.

UPUTE ZA IZVOĐENJE PROGRAMA

Program historije za gimnaziju se zasniva na historijskoj nauci iz koje proizilaze sadržaji pomoću kojih se ostvaruje humanistička funkcija nauke - širenje historijskog znanja kao cilja obrazovanja, s jedne, i razvijanje naučno zasnovane historijske svijesti i historijskog mišljenja kao humanističkog cilja odgoja učenika, s druge strane. U tom sklopu, treba i u nastavi historije, u kontinuitetu, ostvarivati univerzalne odgojne principe, koje je utvrdio Unesco (UNESCO), a koji doslovno glase:

1. Upoznavanje i poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda;
2. Njegovanje solidarnosti, tolerancije i rješavanje sukoba nenasilnim putem;
3. Priznavanje prava na različitost mišljenja, stavova i uvjerenja;
4. Borba protiv predrasuda i svih oblika diskriminacije;
5. Pozitivno reagovanje pojedinaca na promjene u okruženju;
6. Kultivisanje kritičkog mišljenja, što uključuje medijsku, kulturnu i političku pismenost;
7. Razvijanje senzibiliteta za ekološke probleme;

Odgojna suština historije, sadržana u samoj nauci, se ostvaruje u nastavi historije. Dok u historijskoj nauci ne postoje ograničenja, dotle se u nastavi historije sadržaji ograničavaju

kako po obimu, tako i po dubini i širini, interpretacije. Programom dati sadržaji zasnivaju se na izučavanju reprezentativnih procesa, pojava i događaja u okvirima datog vremena (fond časova) i uzrasta učenika. Nastavni sadržaji, za izučavanje historije u gimnazijama, odabrani su prema sljedećim kriterijima:

- Izučavanje onih procesa, pojava i događaja iz kojih se najjasnije vide opće karakteristike svjetsko-historijskog razvitka određene historijske epohe;
- U okviru svjetsko-historijskog razvitka se predviđa detaljnije izučavanje nastavnih sadržaja iz historije Bosne i Hercegovine u svakoj epohi razvitka ponaosob u cjelini;
- Odabrani su sadržaji na kojima se može ostvarivati humanistički patriotski, moralni, estetski odgoj učenika;
- Odabrani su programski sadržaji, koji treba da doprinesu formiranju historijske svijesti i historijskog mišljenja, kao i sadržaji koji vode ravnopravnosti ljudi, demokraciji, vjerskim slobodama i slobodama svjetonazora.

Programom odabrani nastavni sadržaji historije u gimnaziji usklađeni su sa programom historije u osnovnoj školi, kako bi se osiguralo izučavanje historije ljudskog društva na principu koncentričnih krugova. Prilikom realizacije programskog sadržaja iz historije u gimnaziji, nužno je voditi računa o sljedećim zahtjevima:

1. Na prvom času školske godine, u svakom razredu treba učenike upoznati sa programom koji će se izučavati, načinom korišćenja udžbenika i priručnika, kao i sa korelativnim predmetima čiji pojedini sadržaji višestranu doprinose ostvarivanju programa.
2. Svako tematsko područje treba realizirati tako da se istakne značaj, uloga i mogućnost sadržaja za ostvarivanje općih ciljeva i zadataka, odgoja i obrazovanja učenika, a posebno ciljeva i zadataka nastave historije. Da bi se uspješno, efikasno i racionalno realizirali opći zadaci nastave historije, treba planirati posebne ciljeve i zadatke svakog tematskog područja kako bi se kontinuirano, planski i sistematski ostvarili. Iz tako formuliranih ciljeva i zadataka pojedinih tematskih područja treba konkretizovati posebne ciljeve i zadatke svake nastavne jedinice.
3. Mada nastava historije, po pravilu, podrazumijeva prezentiranje gotovih naučnih rezultata, neophodno je da nastavnici, koristeći se pedagoškom teorijom i praksom, nastavu organiziraju tako da i do ovih naučnih rezultata učenici dolaze samostalno. Zato se u nastavi historije treba koristiti raznovrsnim izvorima saznanja, kako bi se kod učenika razvijalo kritičko rasuđivanje i stvaralačko mišljenje.
4. Samim odabiranjem programskih sadržaja nije zagarantovana njihova naučna interpretacija. Sigurnost da se historija naučno interpretira je stručna osposobljenost nastavnika, kako bi mogli da otklone slabosti nastave historije koje su se do sada ispoljavale.
5. U programu je dato naglašeno mjesto izučavanju razvoja i značaja kulture za svaku epohu. Međutim, pošto se kultura izučava i u drugim predmetima (Bosanski jezik i književnost, Likovna i Muzička kultura), u realizaciji programa treba voditi računa o korelaciji sadržaja iz historije sa programskim sadržajima u tim predmetima. Prilikom izučavanja evropskog i svjetskog kulturnog naslijeđa, a posebno kulturnog naslijeđa Bošnjaka, treba se koristiti očiglednošću (slike, izvorni tekstovi, film, muzeji,...).
6. Ovim programom dato je odgovarajuće mjesto historiji religije, religijskom utjecaju crkve na društvo. To će omogućiti učenicima da na historijskom materijalu detaljnije prouče realnu ulogu i značaj religije u ljudskom društvu. Prilikom tumačenja religije, potrebno ju je predstavljati u konkretnim historijskim okvirima.

7. Odabrani sadržaji u programu historije, ako se obrade kako valja, predstavljaju onaj minimum na osnovu kojih se mogu širiti i produbljivati historijska znanja pomoću kojih će učenici moći korigovati površna viđenja i dopunjavati nepotpuna znanja. To će im pomoći da bolje razumiju prošlost, da se određenije odnose prema sadašnjosti i usmjere prema budućnosti. Jednom riječju, historija je svjedočanstvo ljudskog razvoja, svjedočanstvo borbe o napretku ljudskog uma i ljudskog duha. Ako se, pri tom, nastavnici u realizaciji, a naročito u interpretaciji programskih sadržaja, koriste širim izvorima saznanja (izvorni dokumenti, monografije, beletristika i druga raznovrsnim izvorima saznanja. Zbog toga se realizacija ovog programa treba da zasniva, što je više moguće, na samostalnom radu učenika.
8. Očiglednost u nastavi historije u gimnazijama, s obzirom na uzrast učenika, ima ograničenu efikasnost i racionalnost. Svako pretjerivanje vodi didaktičkoj simplifikaciji izučavanih procesa, pojava i događaja. Da se ne bi upalo u zamku, koja je privlačna u nastavnoj praksi kada se nauka svodi na didaktičke igre (gledanje filmova, slika...), nužno je ovu očiglednost dovesti u funkciju ciljeva i zadataka nastave historije na gimnazijskom nivou obrazovanja.
9. Uspješna realizacija programa historije u gimnazijama zavisi, najviše, od nastavnika i njegove stručnosti, ali gotovo isto toliko od raspoloživog i lako dostignutog fonda historijske i druge literature. Ni jedan čas historije u gimnazijama ne bi trebalo proći bez upotreba raznovrsnih izvora saznanja i literature (historiografija, memoari, monografije, enciklopedije, leksikoni,...).
10. Uspješna realizacija programskih sadržaja zavisi i od pravilne i racionalne tipološke i metodičko-didaktičke strukture nastave. Tom cilju služi i predočena tipološka distribucija časova.; nastala kao rezultat afirmisanih iskustava nastavne prakse, navedena funkcionalna distribucija (časovi obrade i ostali tipovi časova) može da posluži kao orijentacija u makro i mikro planiranju ostvarivanja programa, što znači da nema pretenzije konačnosti i obaveznosti pridržavanja.